ומה טעם אמרו נודעה אינה מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת אלא לרב יהודה מאי איריא חטאת אפי' עולה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא אלא [א]אפי' חטאת נמי דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה אפי' הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות תנן על חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח בשלמא לעולא ניחא אלא לרב יהודה איפכא מיבעי ליה הכי נמי קאמר לא נודעה מכפרת נודעה אינה מכפרת מפני תיקון המזבח מתיב רבא [א) ב]גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ותני עלה [ג]בחוץ כי האי גוונא ענוש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה אמר רב שיזבי כרת מדבריהם אחיכו עליה כרת מדבריהם מי איכא אמר להו רבא [ד]גברא רבה אמר מילתא לא תחוכו עלה כרת שעל ידי דבריהן באתה לו [ה]אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה אמר רבא הא וודאי קא מיבעיא לי כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה למאי נפקא מינה לגיזותיה וולדותיה מאי הדר אמר רבא מסתברא [ו]משעת הקדישה [ז]שלא יהא חוטא נשכר: **מתני'** [א] לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי המלחמה ואילך יש בה סיקריקון כיצד [ח]לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים [ט]לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו [י]הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דין ונמנו [כ]שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זכה אבל נותן לבעלים רביע: **גמ'** השתא בהרוגי המלחמה לא היה בה סיקריקון מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סיקריקון אמר רב יהודה לא דנו בה דין סיקריקון קאמר דאמר רבי אסי ג' גזירות גזרו גזרתא קמייתא כל דלא קטיל ליקטלוהו מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע זוזי בתרייתא כל דקטיל ליקטלוהו הלכך קמייתא ומציעתא כיון דקטלי אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא לישקול למחר תבענא ליה בדינא: אמר רבי יוחנן מאי דכתיב [ל]אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה ° אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא אשקא [מ]דריספק חרוב ביתר אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים דההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא עבד סעודתא אמר ליה לשמעיה זיל אייתי לי קמצא אזל אייתי ליה בר קמצא אתא אשכחיה דהוה יתיב אמר ליה מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא קום פוק אמר ליה הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא

אמר

ומה טעם אמרו נודעה אינה מכפרת. דקתני מתניתין שלא נודעה מכפרת הא נודעה אינה מכפרת כלומר אינה קריבה: **היינו דקתני חטאת.** דאיכא אכילת כהנים: **דכליל היא.** ואמרי מזבח אוכל גזילות: **איפכא מיבעי ליה.** ועל חטאת הגזולה שנודעה לרבים שאינה מכפרת מפני תקנת המזבח: **משלם תשלומי כפל.** דכשגנבה חולין הואי: **ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.** דכי טבח ומכר הקדש הואי ואין תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה נוהגין בהקדש כדילפינן בהזהב (ב"מ דף נו:): **בחוץ.** אי שחט בחוץ ענוש כרת: **כרת מאי עבידתיה.** דבשלמא לענין תשלומי ארבעה וחמשה לא קשיא לן דאיכא למימר דכי אמר יאוש כדי לא קני לענין הקרבה קאמר ולא לענין הקדש קאמר אלא כרת אי מדאורייתא לא חזיא להקרבה הא קיימא לן (זבחים דף קיב.) הראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ מידי אחרינא לא: **כרת שע"י דבריהם באה לו.** כרת דאורייתא כדמפרש ואזיל: **אוקמוה רבנן.** ברשות גנב אם הקדישה שיחול עליה הקדש גמור ושיתחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דלוקמוה ברשותיה לענין כפרה וקנס הוא דקנסוהו והפקר ב"ד הפקר הוא וקדשה: **לגיזותיה וולדותיה.** דלפני הקדש אי אמרת משעת גנבה קיימא ברשותיה גיזותיה דידיה הוא ואינו משלם אלא דמי פרה העומדת לילד ולא דמי פרה וולדה: **מתני' לא היה סיקריקון ביהודה.** סיקריקון עובד כוכבים רוצח שנותן לו ישראל קרקע בפדיון נפשו ואומר לו שא קרקע זו ואל תמיתני: **בהרוגי המלחמה.** מלחמת טיטוס שהיתה בירושלים וביהודה. ובגמ' פריך מאי קאמר: **מקחו בטל.** דאמרי' מירתת עבד אי נמי השני טוח לי והראשון קשה הימנו ובגמרא מוקי לה דלא כתב ליה שטרא: **לקח מן האיש.** קרקע המיוחדת לכתובת אשתו או שכתוב בכתובתה או הכניסתו לו שום בכתובתה וכל שכן שאר נכסים דאי לא עבדה ליה אמר לה עיניך נתת בגרושין ובמיתה הכי מוקמינן ליה בב"ב (נ.): **מקחו בטל.** דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: **נותן לבעלים רביע.** שסיערו דסיקריקון מוזיל גבי' ריבעא: **גמ' לא דנו דין סיקריקון.** בהרוגי המלחמה דקני לגמרי והלוקח ממנו מקחו קיים אבל מהרוגי המלחמה ואילך הלוקח ממנו יש לו דין המפורש במשנתינו: **דאמר רבי אסי שלש גזרות גזר.** טיטוס בפולמוס שלו: **כל דלא קטיל.** ישראל כל היכא דמשכח ליה: **לקטלוהו.** הלכך אגב אונסיה כי א"ל שא קרקע זו והניחני אקנייה ניהליה בלב שלם וקיימא לן תלאו וזבין זביניה זביני (ב"ב דף מז:): **מפחד.** דואג לראות הנולד שלא תארע תקלה בכך אם אעשה זאת: **שקא דריספק.** דופן של מרכבת נשים שקורין רייטוג"א בלשון אשכנז והיא כעין עגלה דאמרינן באותו ואת בנו (חולין דף עט.) כי מעיילית לי כודנייתא בריספק: **קמצא ובר קמצא.** כך שם שני יהודים: **דרחמיה קמצא.** אוהבו היה שמו קמצא:

א"ל

שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות. וא"ת וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה דמן התורה אין צריך להביא קרבן אחר וי"ל דדווקא נודעה קודם זריקה אינה מכפרת אבל לאחר זריקה שכבר נתכפר לא הצריכוהו להביא אחרת: **כי היכי דליחייב עלה.** פירש בקונטרס דקנסוהו רבנן וקשה דמי לא עסקינן דאפילו שחטה אחר בחוץ דמחייב אלא כיון דלא נודעה לרבים אוקמוה ברשותיה שלא יהו כהנים עצבים וממילא מחייב השוחט בחוץ: **לגיזותיה וולדותיה.** וא"ת אפי' קודם הקדש הן שלו דהא תנן (ב"ק דף צג:) גזל פרה מעוברת וילדה ורחל טעונה ונגזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז ואם נתעברה אצלו משלם כשעת הגזלה וי"ל דנפקא מינה לר"מ דאמר התם בגמרא משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה משום דקנסו גזלן ואע"ג דשינוי קונה הכא מ"מ בשעת הקדש אוקמוה ברשותיה ולא קנסו ולרבי יהודה דאמר גזילה חוזרת בעיניה לרב זביד דאמר איכיה שבח שעל גבי הגזילה דגזל הוי הכא דאוקמוה ברשותיה דגזלן הוי אבל לרב פפא דאמר איכיה דהוי דגזלן לא נפקא מינה מידי ולרבי שמעון דאמר התם למחצה ולשליש ולרביע הכא הוי הכל שלו אבל לרב זביד דאמר דלר"ש כוליה דגזלן לא נפקא מינה מידי הכא במאי דאוקמוה ברשותיה: **ביהודה בהרוגי המלחמה.** בירושלמי גרסינה גזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו דכתיב (בראשית מט) ידך בעורף אויביך ותניא נמי בספרי ידיו רב לו בשעה שהרג את עשו ובסוף פ"ק דסוטה (דף יג.) דאמר חושים בן דן שקל קולפא ומחייה ארישיה דעשו ונתרו עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב שמא לא מת באותה הכאה עד שעמד עליו יהודה והרגו: **אשרי אדם מפחד תמיד.** בפ' הרואה (ברכות ס.) אמרינן מוייה לההוא גברא דהוה מפחד א"ל חטאה את דכתיב פחדו בציון חטאים ופריך מקרא דהכא ומוקי לה בדברי תורה שדואג שלא ישכח תלמודו וחוזר על משנתו תמיד והכא נמי מייתי ליה אהני עובדי שבטחו על רוב טובתם ושלוותם לבייש את בר קמצא ולעמוד על בת קיסר והיה להם לפחד ולדאג מן הפורענות ולא דמי לאדם המתפחד בחנם:

עגלא

עין משפט נר מצוה

פ א מיי' פ"ה מהלכות איסורי מזבח הל' ז סמג לאוין שיח שיט:

פא ב מיי' פ"ב מהל' גניבה הל' ו סמג עשין עא:

פב ג ד ה מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד:

פג ו מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ח ופ"ג מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ח וסימן ק סעיף ג:

פד ז ח מיי' פ"י מהל' גזילה הלכה ג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן רלו סעיף א:

◆

תורה אור השלם

ו. אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד וּמַקְשֶׁה לִבּוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה: משלי כח יד

◆

גליון הש"ס

גמ' אקמצא ובר קמצא. אסמכיה אקרא דמשלי ענין מעשה שהיה אד"ל וכן סנהדרין דף לב ע"ב אמרת ה' בכית בשע זה פקח בן רמליהו וכו' ועיין לקמן דף פח ע"א ועיין בתוס' ד"ה וכתיב:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

מתני' א] לא הי' סיקריקון וכו' אבל יש בידן ליקח כו'. עי' תוי"ט:

◆

לעזי רש"י

רייטוג"א. מרכבה.

◆

תוספות רי"ד

דאורייתא פי' אבל בקטנה לא גזרי' דאפי' אי אכלה קטן אוכל נבילות היא ובקטנה נמי ליכא למיגזר שמא יאכיל קטן בגדולה דקידושי קטן אינן כלום שלא תקנו חכמים קדושין לקטן אבל קידושי חרש הן קדושין מדרבנן כדאמרן בפרק חרש: ועל המריש וכו' פי' קורה גדולה וכגון שלא עשה בה שום שינוי מעשה אלא בנאה בבירתו כאשר היא שלא קנאה בשינוי מעשה שאילו עשה בה שינוי מעשה מדאורייתא קנאה ואין לו עליו אלא דמים: ת"ר גזל מריש ובנאו בבירה בש"א מקעקע את כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו ובה"א אין לו אלא דמי מריש מפני תקון השבים: ועל חטאת הגזולה וכו'. אמר עולא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני וקרבן פסול הוא דלא קרינא ביה קרבנו וחולין בעזרה הוא ומפני מה אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהו כהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה וימנעו מעשות עבודה ונמצא מזבח בטל ואי ק' היאך התנו ב"ד לעקור דבר תורה ולפטור את זה מחטאת שהוא מחויב בה מן התורה. הא אמרן ביבמות שב ואל תעשה שאני ולא מיעקר הוא. ורב יהודה אמר דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה מכפרת מ"ט יאוש כדי קני ומפני מה אמרו נודעה אינה מכפרת גזירה שמא יאמרו מזבח אוכל גזילות פי' רב יהודה מפרש מריש דמתני' דקתני מפני תיקון השבים כגון שלא נתייאשו הבעלים ואפ"ה מפני תיקון השבים שלא יקעקע בירתו תקנו שיתן דמיו משא"כ בכל גזילה: מתני' לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי מלחמה ואילך יש סקריקון כיצד לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מן ב"ה מקחו בטל מב"ה וחזר ולקח מן הסקריקון מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה אבל ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מן הסקריקון נותן לבעלים רביעי אימתי בזמן שאין בידם ליקח אבל יש בידם ליקח הם

מסורת הש"ס

א) ב"ק סח: [עד:], ב) [ברכות יט: נדה ג:], ג) [יבמות לג: וש"נ], ד) ב"ב מז: מח., ה) שם מט: כתובות נה., ו) [ער' הערוך דרייספק], ז) [לקמן נח.].

◆

מוסף רש"י

גנב והקדיש כו' משלם תשלומי כפל. לבעלים, **ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.** דהא כי טבח להקדש טבח, ורעהו אמר רחמנא ישלם שנים לרעהו ולא להקדש, וכיון דפטריה מכפל תו לא מחייב בטביחה ומכירה, דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה, וכי מדלית כפל מינייהו הוו ליה שלשה וארבעה (ב"ק סח:).

המשך בעמוד הבא

◆

תוספות רי"ד (המשך)

קודמין לכל אדם ר' הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתה לפני סקריקון י"ב חודש כל הקודם ליקח [זכה] ונותן לבעלים רביע פי' סקריקון רומי אנס שאינם שדות ישראל וישראל אומר לו שא קרקע והניחני מפני שהוא ירא שלא יהרגנו ובהרוגי מלחמת טיטוס שהיתה בארץ יהודה לא היתה סקריקון אבל מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סקריקון. ומקשה מאי קאמר השתא בהרוגי מלחמה לא היה סקריקון ומהרוגי מלחמה ואילך יש בה סקריקון והרי יותר גדול היה בעת הרוגי מלחמה ממה שהיה לאחר מיכן אמר רב יהודה שלא דנו בה דין סקריקון דאמר רב יוסף שלש גזירות גזרו גזירתא קמייתא כל דלא קטיל ניקטליה אמציעתא כל דקטיל ניתיב ליה ד' זוזי בתרייתא כל דקטיל ליקטליה הלכך קמייתא ומציעתא כיון דקטליה מיהת אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא מימר אמר האידנא לישקול ולמחר תבענא ליה לדינא פי' דין סקריקון הוא שאם קנה ישראל מיד א"י האנס שהוא הסקריקון אין מקחו קיים שבכל שעה יכול לבוא ישראל בעל השדה ומוציאה מידו ואומר לו למה קנית השדה שלי שאני הייתי עתיד לתבוע את הא"י בדין אבל בהרוגי מלחמה לא היה זה הדין נוהג דאגב אונסיה דמיסתפי דלא ליקטליה גמר ומקני ליה בכל לב והלכך ישראל שקנה ממנו קניינו קנין אבל מהרוגי מלחמה ואילך אינו מקנה לו בכל לב וישראל הקונה ממנו יש לו דין סקריקון שיבואו הבעלים ויוציאוה מידו ואם לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל שהוא אומר לו מחמת פחד העובד כוכבים הקניתי לך ולא בכל לב אבל אם לקח תחילה מבעה"ב וחזר ולקח מן הסקריקון מקחו קיים. כי כשהקנה לו הוא תחילה בכל לב הקנה לו וכן נמי אם קנה מן האיש וחזר ולקח מן האשה כדי שלא תבא ותטרוף ממנו בכתובתה מקחו בטל שהוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ולא הקניתי לך בכל לב אבל אם לקח תחילה מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים. זו היתה משנה ראשונה דהני מקחו בטל והבעלים מוציאין השדה מידו אבל ב"ד של אחריהם תקנו ואמרו שהלוקח מן הסקריקון נותן לבעלים רביע ומקחו קיים דקי"ל דסקריקון רבעא מוזיל גביה ויהיב ההוא רבעא לבעלים ומקחו קיים וקי"ל אימתי הוא זה כשאין ביד הבעלים מעות ליקח וליתן דמי השדה שיתן הלוקח לסקריקון אבל אם יש בידן מעות ליקח הם קודמין לכל אדם אבל מיהו בחנם אינן יכולין להוציא מידו כמו שהיו עושין תחילה כ"א שיתנו להם הדמים שנתנו לסקריקון ור' הושיב ב"ד ונמנו וגמרו שאם שהתה שדה לפני הסקריקון י"ב חודש כל הקודם ליקח מהסקריקון זכה ונותן לבעלים הרביע שוזלו לו ואינו יכול להוציא השדה מידו אפילו בדמים שלקח מסקריקון וכו':

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com